

A mikor meghallottam, hogy film készül a »Razzia«-ból, elcsodálkoztam. Milyen filmet is lehet írni Nagy Lajosnak ebből a különös, ötoldalnyi kis remekművéből. A húszas évek vége felé írta ezt az elbeszélését, hogy a statáriumok és razziaák béklyójába vert világából idézze fel a szocialista forradalom vízióját. Szenvedélyes és megmarkoló írás. Aki egyszer elolvassa, nem felejtheti el többé. De cselekménye?... Ennek az elbeszélésnek jó formán nincs cselekménye. A film-forgatókönyv ebből nem vehetett át tehát semmit. Látszólag ezért alig van köze Nagy Lajos novellájához. Az elbeszélés eredeti gondolatát közvetlenül csupán egy jelenetsorban látjuk viszont. Tóth József kommunista munkás a kihalt északi pályaudvaron ül, mellészegődött társával együtt. Lassan gördülnek el előttük a kivilágított luxusvonat fülkéi, s ők nézik a fényes úri világot. Ekkor idézik Tóth szavai a nagylajosi látomást, az eljövendő »razziáról«, amelynek gyűrűjébe már nem ők, az új világért küzdő munkások, az élet alján nyüzsgő munkaméltóküliek szorulnak majd, hanem a munkátlanok, a naplopók, a »szelvény-nyírbálók«. Nagy Lajos gondolata köré írta történetét *Bencsik Imre*, a forgatókönyv írója, s ebben mindig nyomára bukkanunk az elbeszélés látomásának. Innen adódik aztán a reális környezetben pergő történet sajá-

tos szimbolikája; időnként stilizált, meseszerű elyontsága is. Megjegyzem, hogy e kifejezésbeli felemásságot csökkentette volna az, ha a film alkotói befejezésképpen mintegy víziószerűen felidézék a képzeletbeli razziát. Ez nemcsak befejezte volna a filmet, hanem meg is okolta volna azt a látomásszerűséget, amely végig benne bújkál. A teljesen felesleges plakátszerű utolsó képek helyett erre adódott volna kézen fekvő alkalom.

A »Razzia« cselekménye 1932-ben játszódik. Az illegális párt egyik nyomdájának felszerelését kell megmenteni a rendőrkopók elől. Ezt a feladatot vállalja magára Tóth József bútorgyári munkás és teljesíti azt élete árán is. A film alkotóinak általában sikerült az ő helytállásáról őszinte páthos hangján szólni. A hősök aprólékos jellemzésével elkerülték a szólamszerűséget, s ez már magábanvéve is jelentős érdeme a filmnek. A »Razzia« elsősorban atmoszférájával ragad meg. Szürke realitásában tökéletesen felidézi azt a világot, amelyben »bátran csörtettek a senkük« és meglapult, vagy üzött vadként bujdosott az igaz ember. Ez a szürkeség sajátos izzásával a film egyes jeleneteiben felzaklat. A kifejező, beszédes légkör megteremtésében oroszlátrésze van *Hildebrandt Istvánnak*, a film operatőrének. Kevés szebben fotográfált magyar filmet láttunk mint a

»Razzia«. A mondanivalót tökéletesen szolgáló képek aprólékosan részletezők és markánsan átfogóak, olykor festőien szépek.

A történet két napban sűrűsödő hajza és menekülés. Feszültségben, fordulatokban nincs hiány. Am, a néző közben mégis ellankad, vagy méginkább elfárad kicsit. Hiányoznak a pihentető epizódok, amelyek nemcsak feloldanak, hanem kitágítanak a sűrű cselekményt és előkészítik a fordulatokat. Az epizódokat többnyire logikus, de korántsem váratlan vagy ötletes fordulatok követik. A film alkotói beletűzdeltek egy-egy epizódot a cselekménybe, de ezek éppen betűzdelte jellegűknél fogva nem a legszerencsésebbek. Arra gondolok például, hogy Gere János, a toprongyos, félnék parasztfiú beül a moziba patronusával, ott minden előzmény nélkül, pillanatok alatt csokoláznai kezd egy kimenős cselédlánnyal. A történet folytatásaként hazakíséri a lányt, s még egyszer megcsókolja a kapuban. Sem Gere jelleméből nem következethetünk a történetekre, sem a cselekményből. Egyébként Gere János problematikus figurájában éreztük leginkább azt a hatást, amelyet Nagy Lajos elbeszélése gyakorolt a film írójára és rendezőjére. A fiatal parasztfiú valósággal mesészerű alak, bárha látszatra semmi mesészerű sincs benne. Teng-leng a nagyvárosban, nincs senkije, találkozik a kommunista munkással, megéri az abból áradó erőt, tudatosságot; hozzászopdlik, s osztozni akar sorsában.

Persze, nehezen elképzelhető, hogy a félnéknek, sőt, gyávanak jellemzett fiatalember, miután egyszer már sikerült a bútorgyárban kimenekülnie a rendőrök karmai közül, még egyszer visszamegy oda a bóröndért, amely a párt illegális nyomdájának alkatrészeit őrzi. Szirtes Adám pompás alakítása azonban még ezt is meggyőzővé tudja tenni azáltal, hogy megsejteti Gere alakjában a szimbólumot; a sok ezer tétova, talaj nélküli proletárfiú útját a mozgalomhoz. Am, Gere figurájának szimbolikus-reális feleméssége mégis okoz némi zavart, kiváltképp, mert nincs összhangban mindig a Tóth József abszolút realitással megrajzolt alakjával. A kettősséget: a reális, egyszerű dolgok szimbólummá való növesztését és a szimbólumoknak hétköznapivá való realizálását olykor nehézkesen elegyíti a film.

Úgy tetszik, olyan szimfóniát hallottunk, amelyben állandóan a főtéma zeng, melléktema és átvezető tételek nélkül. Így aztán az elnyújtott főtéma veszít frissességéből, vonzerejéből. Hogy a zenei hasonlatnál maradjak, a hangszerelés nem elég gazdag. De a dallam szívünk-höz szól. A film feszültséget vált ki a nézőből, őszinte érzelmeket, a hősök sorsáért való aggodást. Azt hiszem, nem túlzok, ha megállapítom, hogy a Budapest Filmstúdióknak ez az első nagy játékfilmje, amely eléri a magyar filmek színvonalának nem alacsony szintjét. Nádassy László rendezői tehetségét dicséri a már elmondottakon kívül az is, hogy a szereplők játékát kitűnően összehangolta. Akárcsak egy kiforrott színház együttesét láttuk volna a filmen. Szirtes Adám nagyszabású alakításán kívül Görbe János eszközökben gazdag játékát élveztük. Kár, hogy Tóth József alakját egy árnyalattal azért szürkébben formálja meg, mint Szirtes a maga Gere Jánosát, s ez a film mondanivalójának intenzitását is csökkenti. A nagyobb epizód szereplők közül kiváltképp Bulla Elma, Agárdy Gábor és Kazán István játéka tetszett.

CSAPÓ GYÖRGY

Munkanélküllek a Lánchíd alatt
(Gink Károly félvétele!)

